



Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
PAOLO MENGOZZI IŠVADA,
pateikta 2013 m. vasario 7 d.¹

Byla C-20/12

**Elodie Giersch,
Benjamin Marco Stemper,
Julien Taminiaux,
Xavier Renaud Hodin,
Joëlle Hodin,
prieš
Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę**

(Tribunal administratif du Grand-Duché de Luxembourg (Liuksemburgas) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Laisvas darbuotojų judėjimas — Vienodas požiūris — Socialinės lengvatos — Pagalba aukštojo mokslo studijoms — Gyvenamosios vietos sąlyga — Netiesioginė diskriminacija — Tikslas padidinti aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų proporciją — Gyvenamosios vietos sąlygos tinkamumas ir proporcingumas“

1. Teisingumo Teismo prašoma nuspręsti dėl gyvenamosios vietos sąlygos, Liuksemburge nustatytos pasienio darbuotojų vaikams, siekiantiems gauti pagalbą aukštojo mokslo studijoms, neatsižvelgiant į tai, kurioje šalyje jie ketina studijuoti, suderinamumo su Sąjungos teise.

2. Nors šis klausimas, su kuriuo susijęs prašymas priimti prejudicinį sprendimą, jau yra nagrinėtas atitinkamoje teismo praktikoje, ši byla ypatinga tuo, kad, viena vertus, ginčas pagrindinėje byloje vyksta valstybėje narėje, kurios darbo rinkoje yra labai daug pasienio darbuotojų, ir, kita vertus, teisės į aukštojo mokslo studijų finansavimą klausimas pateiktas būtent atsižvelgiant į teises, kurias minėti darbuotojai, – o ne patys studentai, – turi pagal Sąjungos teisę.

¹ — Originalo kalba: prancūzų.

I – Teisinis pagrindas

A – Sąjungos teisė

3. 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje², taikytino laikotarpiu, kai klostėsi faktinės aplinkybės³, 7 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Darbuotojui, jei jis yra valstybės narės pilietis, negali būti sudarytos skirtingos įdarbinimo ir darbo sąlygos, nei tos valstybės narės, kurioje jis dirba, piliečiams dėl jo pilietybės, ypač nustatant darbo užmokestį ir atleidžiant iš darbo, o jam tampant bedarbiu – jį grąžinant arba vėl priimant į darbą.

2. Jis naudojasi tomis pačiomis socialinėmis ir mokesčių lengvatomis, kaip ir vietiniai darbuotojai.“

B – Liuksemburgo teisė

1. Liuksemburge taikoma pagalbos aukštojo mokslo studijoms sistema

4. 2010 m. liepos 26 d. įstatymu⁴, kuriuo pagrįsta dabartinė Liuksemburgo pagalbos aukštojo mokslo studijoms sistema, keliais aspektais buvo pakeista anksčiau galiojusi sistema. Prašymą dėl šios pagalbos galima pateikti neatsižvelgiant į tai, kurios valstybės aukštojoje mokykloje ketina studijuoti pareiškėjas.

5. Pažymėtina, kad priėmus 2000 m. birželio 22 d. įstatymą⁵ atitinkančiais pagalbos gavimo reikalavimus buvo laikomi tik Liuksemburgo piliečiai ir Liuksemburge nuolat gyvenantys asmenys. Iš pradžių pagal 2000 m. įstatymą Liuksemburgo pilietis turėjo įrodyti savo pilietybę⁶, o kitos Sąjungos valstybės narės pilietis turėjo nuolat gyventi Liuksemburge ir patekti į Reglamento Nr. 1612/68 7 arba 12 straipsnio taikymo sritį. Siekiant panaikinti šią diskriminaciją 2005 m. buvo priimtas įstatymas⁷ ir jame nustatytas reikalavimas, kad norėdami pasinaudoti minėta pagalba Liuksemburgo piliečiai privalo turėti nuolatinę gyvenamąją vietą Liuksemburgo teritorijoje. Pasienio darbuotojai, kurie pagal apibrėžtį negyveno Liuksemburge, nebuvo įtraukti į 2000 m. birželio 22 d. įstatymo taikymo sritį.

6. Galiojant 2000 m. birželio 22 d. įstatymui pagalba buvo teikiama stipendijos ir paskolos forma, o šios finansinės pagalbos dydis įvairavo „atsižvelgiant, viena vertus, į studento ir jo tėvų finansinę ir socialinę padėtį ir, kita vertus, į studento mokėtiną mokesť už studijas“⁸. Atsižvelgimo į tėvų finansinę ir socialinę padėtį tvarka buvo nustatyta 2000 m. spalio 5 d. Didžiosios Hercogystės reglamente⁹, kurio 5 straipsnyje nurodyta, kad pagalbos pagrindinė suma gali būti padidinta, jei aukštojoje mokykloje studijuoja du ar daugiau vaikų, priklausančių tam pačiam namų ūkiui¹⁰, be to, pagalba gali būti

2 — OL L 257, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 15.

3 — Reglamentas Nr. 1612/68 buvo panaikintas 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje (OL L 141, p. 1). Reglamento Nr. 492/2011 7 straipsnio 1 ir 2 dalyse pagal nusistovėjusią teisę pakartotas Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 1 ir 2 dalių turinys.

4 — *Mémorial A*, 2010, p. 2040.

5 — *Mémorial A*, 2000, p. 1106.

6 — 2000 m. birželio 22 d. įstatymo 2 straipsnio a punktas.

7 — Žr. 2005 m. balandžio 4 d. Įstatymo, kuriuo iš dalies keičiamas 2000 m. birželio 22 d. Įstatymas dėl valstybės finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms, vienintelį straipsnį (*Mémorial A*, 2005).

8 — 2000 m. birželio 22 d. įstatymo 4 straipsnis.

9 — *Mémorial A*, 2000, p. 2548.

10 — 2000 m. spalio 5 d. Didžiosios Hercogystės reglamento 5 straipsnio 4 dalies pirma įtrauka.

sumažinta suma, atitinkančia metinių išmokų šeimai suma, jei tokios išmokos gaunamos už studentą¹¹. Pagal 2000 m. birželio 22 d. įstatymą visa didžiausia galimos pagalbos suma buvo 16 350 EUR per akademinis metus¹² ir ši suma kasmet buvo koreguojama atsižvelgiant į darbo užmokesčio kitimą¹³.

7. Šiuo metu galiojančios pagalbos sistemos teisinį pagrindą sudaro 2010 m. liepos 26 d. įstatymas. Jame nustatyta, kad Sąjungos piliečiai, gyvenantys pagal iš dalies pakeisto 2008 m. rugpjūčio 29 d. Įstatymo dėl laisvo asmenų judėjimo ir imigracijos į Liuksemburgo Didžiąją Hercogystę¹⁴, kuriuo į Liuksemburgo teisę perkelta 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančia Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančia Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB¹⁵, 2 skyrių, gali pateikti prašymą dėl pagalbos aukštojo mokslo studijoms¹⁶. Iš dalies pakeisto 2008 m. rugpjūčio 29 d. įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Sąjungos pilietis turi teisę gyventi Liuksemburgo teritorijoje ilgiau kaip tris mėnesius, jei arba dirba pagal darbo sutartį ar savarankiškai, arba yra priimtas į Liuksemburge patvirtintą viešąją ar privačią įstaigą studijuoti (kaip pagrindinė veikla) ir jei turi sveikatos draudimą bei pakankamai išteklių ir sau, ir savo šeimos nariams, kad būtų išvengta naštos socialinės paramos sistemai¹⁷.

8. Priėmus 2010 m. liepos 26 d. įstatymą finansinės pagalbos, teikiamos stipendijos ar paskolos forma, dydis įvairuoja atsižvelgiant tik į studento finansinę ir socialinę padėtį ir jo mokėtiną mokesčių už studijas¹⁸. Taigi 2010 m. lapkričio 12 d. Didžiosios Hercogystės reglamentu¹⁹, priimtu taikant 2010 m. liepos 26 d. įstatymą, buvo iš dalies pakeistas 2000 m. spalio 5 d. Didžiosios Hercogystės reglamentas, panaikinant visas jame buvusias nuorodas į studento, teikiančio prašymą dėl pagalbos, tėvų padėtį. Dabar didžiausia pagalbos suma yra 17 700 EUR per akademinis metus²⁰. Ši suma nebeindeksuojama²¹.

2. Pasienio darbuotojų padėtis aukštojo mokslo studijų finansavimo srityje Liuksemburge taikomos sistemos atžvilgiu

9. Neginčijama, kad net galiojant 2000 m. birželio 22 d. įstatymui pasienio darbuotojų vaikai neatitiko reikalavimų, kad galėtų gauti pagalbą aukštojo mokslo studijoms, nes šiame įstatyme buvo nustatyta gyvenimo Liuksemburge sąlyga. Tačiau pasienio darbuotojai, priklausantys Liuksemburgo socialinės apsaugos sistemai, gaudavo „pašalpas šeimai“ už kiekvieną 18 metų ir vyresnį vaiką, studijuojantį aukštojoje mokykloje Liuksemburge arba užsienyje²². Be to, pašalpų šeimai gavėjai turėjo teisę ir į išmoką vaikui (kuri 2009 m. sausio 1 d. buvo 76,88 EUR per mėnesį). Pašalpos šeimai, skirtos aukštojo mokslo studijoms, t. y. tos, kurios būdavo mokamos ir po to, kai vaikui jau yra sukakę 18 metų, jam galėjo būti mokamos tiesiogiai, jeigu jis dėl to pateikdavo prašymą.

11 — 2000 m. spalio 5 d. Didžiosios Hercogystės reglamento 5 straipsnio 4 dalies antra įtrauka.

12 — 2000 m. birželio 22 d. įstatymo 3 straipsnis. Ši suma apima paskolos forma teikiamą pagalbą.

13 — 2000 m. spalio 5 d. Didžiosios Hercogystės reglamento 5 straipsnio 3 dalis.

14 — *Mémorial A*, 2008, p. 2024 (suvestinė redakcija pateikiama *Mémorial A*, 2012, p. 874).

15 — OL L 158, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46.

16 — 2010 m. liepos 26 d. įstatymo 2 straipsnis.

17 — Žr. 2008 m. rugpjūčio 29 d. įstatymo 6 straipsnio 1 dalies 1 ir 3 punktus.

18 — 2010 m. liepos 26 d. įstatymo 4 straipsnis.

19 — *Mémorial A* 207, 2010 11 18, p. 3430.

20 — 2000 m. birželio 22 d. įstatymo 3 straipsnis, iš dalies pakeistas 2010 m. liepos 26 d. įstatymu. Į šią sumą įeina paskolos forma teikiama pagalba.

21 — 2010 m. lapkričio 12 d. Didžiosios Hercogystės reglamento 4 straipsniu buvo panaikintas 2000 m. spalio 5 d. Didžiosios Hercogystės reglamento 5 straipsnis.

22 — Žr. 1985 m. birželio 19 d. Įstatymo dėl pašalpų šeimai, kuriuo įsteigiama nacionalinė išmokų šeimai kasa, 3 straipsnio 2 dalį (*Mémorial A*, 1985, p. 680).

10. Tačiau 2010 m. liepos 26 d. įstatymu galiojantys teisės aktai ir Socialinės apsaugos kodekso 271 straipsnio trečia pastraipa buvo iš dalies pakeisti taip, kad nuo šiol teisę į pašalpas šeimai, skirtas 18 metų ir vyresniems vaikams, tebeturi vien vaikai, kurie toliau mokosi vidurinėje arba vidurinėje profesinėje technikos mokykloje (o ne aukštojoje, kaip buvo nustatyta anksčiau)²³, neatsižvelgiant į pasirinktą studijų vietą. Išmoka vaikui dabar mokama tik studentams, gaunantiems pagalbą aukštojo mokslo studijoms, – ir laikoma neatskiriama šios pagalbos dalimi – su sąlyga, kad minėti studentai tebeprisiklauso savo tėvų namų ūkiui²⁴. Vis dėlto, atrodo, yra pripažįstama vaikų, negavusių nei išmokos vaikui, nei finansinės valstybės pagalbos aukštojo mokslo studijoms, teisė į mokesčio sumažinimą.

II – Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

11. E. Giersch, J. Hodin ir J. Taminiaux yra Belgijos piliečiai. Jie gyvena Belgijoje ir kiekvieno jų bent vienas iš tėvų yra Liuksemburge dirbantis pasienio darbuotojas. B.M. Stemper yra Vokietijos pilietis, gyvenantis Vokietijoje. Jo tėvas dirba Liuksemburge, bet ten negyvena.

12. E. Giersch, J. Hodin ir J. Taminiaux pageidauja studijuoti Belgijoje, t. y. savo gyvenamosios vietos valstybėje, o B.M. Stemper – Jungtinėje Karalystėje. Šie keturi Liuksemburge dirbančių pasienio darbuotojų vaikai 2010 m. rugsėjo ir spalio mėnesiais pateikė po prašymą dėl finansinės pagalbos aukštojo mokslo studijoms.

13. Liuksemburgo aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų ministras šiuos prašymus atmetė remdamasis tuo, kad minėti vaikai negyvena Liuksemburge, o tai yra privaloma sąlyga siekiant gauti 2010 m. liepos 26 d. įstatyme numatytą pagalbą.

14. Visi minėti vaikai pateikė po skundą, kuriame kaip pagrindinį ar papildomą nurodė reikalavimą panaikinti minėto ministro sprendimus dėl atmetimo, *tribunal administratif du Grand-Duché de Luxembourg* (Didžiosios Liuksemburgo Hercogystės administracinis teismas), ir šis teismas pažymi, kad šie keturi skundai yra tipiniai – šiame teisme dabar nagrinėjama apie 600 panašių skundų.

15. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme pareiškėjai pagrindinėje byloje teigė, kad yra tiesiogiai diskriminuojami, nes pagal Liuksemburgo teisės aktus Liuksemburgo piliečiai privalo turėti nuolatinę gyvenamąją vietą (prancūzų k. *domicile*) Liuksemburge, o asmenys, kurie nėra Liuksemburgo piliečiai, turi jame gyventi (pranc. k. *résider*). Be to, jie padarė išvadą, kad yra nepateisinama netiesioginė diskriminacija, prieštaraujanti pirmiausia Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 daliai, nes Liuksemburgo piliečiams lengviau įvykdyti gyvenamosios vietos sąlygą, kuri nustatyta siekiant vien to, kad pasienio darbuotojai neturėtų teisės į pagalbą.

16. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės valstybė neigė, kad esama kokios nors diskriminacijos, ir tvirtino, kad pagal Liuksemburgo teisę nuolatinės gyvenamosios vietos (prancūzų k. *domicile*) ir gyvenamosios vietos (prancūzų k. *résidence*) sąvokos yra lygiavertės. Be to, Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės valstybė nesutiko su tuo, kad valstybės pagalba aukštojo mokslo studijoms kvalifikuotina kaip „socialinė lengvata“ pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį, nes yra teikiama vien studentams, laikant, kad jie yra savarankiški suaugę žmonės, ir neatsižvelgiant į asmeninę jų tėvų padėtį. Bet kuriuo atveju tikslu, kurio siekiama Liuksemburgo pagalbos aukštojo mokslo studijoms sistema, būtent – labai padidinti aukštąjį išsilavinimą turinčių Liuksemburgo gyventojų proporciją, kuri šiuo metu nesiekia Europos vidurkio, pateisinama tai, kad minėtą pagalbą gali gauti tik Liuksemburgo gyventojai. Jei gyvenamosios vietos

23 — Žr. 2010 m. liepos 26 d. įstatymo V straipsnio 2 dalį. Pašalpa šeimai, skirta vaikui, yra 234,12 EUR per mėnesį, t. y. 2 809,44 EUR per metus (žr. Socialinės apsaugos kodekso 272 straipsnio 1 dalies a punktą ir 2 dalį).

24 — 2010 m. liepos 26 d. įstatymo II straipsnio 1 dalis.

sąlyga būtų panaikinta, bet kuris studentas, neturintis sąsajos su Liuksemburgo visuomene, galėtų gauti pagalbą studijoms bet kurioje šalyje. Tai skatintų tikrą stipendijų studijoms turizmą ir sukeltų nepakeliamą našą Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės valstybės biudžetui, taigi jai tektų peržiūrėti patį pagalbos perkeliavimo principą.

17. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas savo ruožtu konstatuoja, kad pagalba aukštojo mokslo studijoms yra socialinė lengvata, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį. Tai išlaikymo pagalba, suteikiama tiesiogiai studentams, išlaikomiems tėvų. Tačiau pagal Teisingumo Teismo praktiką Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas vienodas požiūris taikomas ir darbuotojo migranto ar pasienio darbuotojo išlaikomiems palikuonims²⁵.

18. Atsižvelgdamas į Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės valstybės argumentus prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neigia tiesioginės diskriminacijos buvimą, nes pagal nacionalinę teisę nuolatinės gyvenamosios vietos ir gyvenamosios vietos sąvokos yra lygiavertės, tačiau daro išvadą, kad pagalbos sistema yra pagrįsta netiesiogine diskriminacija, kuri draudžiama pagal Sąjungos teisę, nes, remiantis Teisingumo Teismo praktika, gyvenamosios vietos sąlygos reikalavimą iš tikrųjų visada lengviau įvykdyti piliečiams. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad vis dėlto toks skirtingas požiūris gali būti pateisinamas, jeigu jis pagrįstas objektyviais argumentais, nesusijusiais su atitinkamų asmenų pilietybe, ir yra proporcingas nacionaline teise teisėtai siekiamam tikslui. Tačiau prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas būtent dėl Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės valstybės nurodytų pateisinimo motyvų teisėtumo.

19. Taigi kilus Sąjungos teisės aiškinimo sunkumų *tribunal administratif du Grand-Duché de Luxembourg* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir sprendimu dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą (jį Teisingumo Teismo kanceliarija gavo 2011 m. sausio 16 d.) pagal SESV 267 straipsnį kreiptis į Teisingumo Teismą šiuo prejudiciniu klausimu:

„Ar atsižvelgiant į Bendrijos vienodo požiūrio principą, įtvirtintą Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalyje, Liuksemburgo [Didžiosios Hercogystės] valstybės nurodyti su švietimo politika ir biudžeto politika susiję argumentai – siekti, kad padidėtų aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų proporcija, kuri, kiek tai susiję su Liuksemburgo gyventojais, šiuo metu yra nepakankama, palyginti su kitomis valstybėmis, – kurių įgyvendinimui kiltų rimtas pavojus, jei Liuksemburgo [Didžiosios Hercogystės] valstybė kiekvienam studentui, neturinčiam jokie ryšio su Didžiosios Hercogystės visuomene, turėtų suteikti finansinę pagalbą aukštojo mokslo studijoms bet kurioje pasaulio šalyje, o tai sukeltų nepagrįstą našą Liuksemburgo [Didžiosios Hercogystės] valstybės biudžetui, yra argumentai, kaip jie suprantami pagal <...> Bendrijos teismų praktiką, kuriais būtų galima pateisinti skirtingą požiūrį, atsiradusį dėl gyvenamosios vietos sąlygos, taikomos tiek Liuksemburgo piliečiams, tiek kitų valstybių narių piliečiams, siekiantiems gauti pagalbą aukštojo mokslo studijoms?“

III – Procesas Teisingumo Teisme

20. E. Giersch ir J. Hodin, J. Taminiaux, Liuksemburgo, Danijos, Graikijos, Austrijos ir Švedijos vyriausybės, taip pat Europos Komisija pateikė Teisingumo Teismui rašytines pastabas.

21. 2012 m. lapkričio 28 d. posėdyje E. Giersch ir J. Hodin, B.M. Stemper ir J. Taminiaux, Liuksemburgo, Danijos, Graikijos, Austrijos ir Švedijos vyriausybės bei Komisija pateikė pastabas žodžiu.

25 — Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, be kita ko, 1992 m. vasario 26 d. Sprendimą *Bernini* (C-3/90, Rink. p. I-1071).

IV – Teisinis vertinimas

22. Siekdamas naudingai atsakyti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, norėčiau trumpai aptarti pagalbos aukštojo mokslo studijoms kvalifikavimą kaip „socialinės lengvatos“ pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį ir aplinkybę, kad gyvenamosios vietos sąlyga, kurią reikalaujama, kad įvykdytų pasienio darbuotojų vaikai, reiškia netiesioginę diskriminaciją. Paskui atliksiu įprastą patikrinimą, kurį Teisingumo Teismas atlieka esant skirtingam požiūriui, ir atsakysiu į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo klausimą, išnagrinėjęs ne tik Liuksemburgo vyriausybės nurodytų teisėtumo pagrindų suderinamumą su Sąjungos teise, bet ir gyvenamosios vietos sąlygos tinkamumą bei proporcingumą.

A – Dėl Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalies taikymo srities ir diskriminacijos buvimo

23. Pirmiausia svarbu pažymėti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo klausime daroma nuoroda į Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį. Pagal Teisingumo Teismo praktiką šis straipsnis yra „speciali [SESV 45] straipsnio [2 dalyje] įtvirtintos vienodo vertinimo taisyklės išraiška specifinėje socialinių lengvatų srityje ir turi būti aiškinama taip pat kaip ir ši nuostata“²⁶. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo Teisingumo Teismo nagrinėti pagrindinėje byloje susiklosčiusią padėtį atsižvelgiant į laisvą darbuotojų judėjimą²⁷.

1. Pasienio darbuotojų vaikų gaunama pagalba aukštojo mokslo studijoms yra socialinė lengvata

24. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme ir per šią prejudicinio sprendimo priėmimo procedūrą Liuksemburgo vyriausybė teigė abejojanti dėl to, kad pagalbą aukštojo mokslo studijoms, teikiamą laikantis 2010 m. liepos 26 d. įstatyme nustatytos tvarkos, apima sąvoka „socialinė lengvata“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį.

25. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas darė prielaidą, kad, atsižvelgiant į Liuksemburgo civilinio kodekso 203 straipsnį, pareiškėjai pagrindinėje byloje turi būti laikomi vieno iš tėvų, kuris yra pasienio darbuotojas, išlaikytiniais. Akivaizdu, kad šią išvadą minėtas teismas padarė remdamasis dviem dalykais: a) aplinkybe, kad minėtame 203 straipsnyje nustatyta, jog „vien susituokdami abu sutuoktiniai įsipareigoja maitinti, išlaikyti ir auklėti savo vaikus“, ir b) tuo, kad pagal nacionalinių teismų praktiką, nors išlaikymo ir auklėjimo pareiga iš esmės pasibaigia vaikams sulaukus pilnametystės, vis dėlto tėvai ir pilnamečiams savo vaikams turi skirti išteklių, kad jie galėtų studijuoti ir taip pasirengti profesijai, kuria ketina verstis, tačiau su sąlyga, kad vaikai gali studijuoti²⁸.

26. Norint atlikti tolesnį vertinimą, negalima *a priori* pritarti šiam prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo samprotavimui, nes, vadovaujantis tarptautinės privatinės teisės principais, toks klausimas turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į įstatymą, kuriuo remiantis nustatomas asmeninis subjekto, apie kurį kalbama, statusas. Todėl minėtas 203 straipsnis, kaip jis išaiškintas Liuksemburgo teismų praktikoje, gali būti taikomas Liuksemburgo piliečiams arba jo gyventojams atsižvelgiant į tai, kurį kriterijų – pilietybės, nuolatinės gyvenamosios vietos ar gyvenamosios vietos – nuspręsta taikyti pagal šios šalies teisės sistemą nustatant šį statusą.

26 — Žr. 2007 m. rugsėjo 11 d. Sprendimą *Hendrix* (C-287/05, Rink. p. I-6909, 53 punktą ir jame nurodyta teismo praktika).

27 — Todėl ši byla aiškiai skiriasi nuo situacijos, aptartos byloje *Bidar* (2005 m. kovo 15 d. sprendimas, C-209/03, Rink. p. I-2119) ir *Förster* (2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas, C-158/07, Rink. p. I-8507), nes nagrinėjant minėtas bylas reikėjo nustatyti ekonomiškai neaktyvių piliečių teises.

28 — Žr. Liuksemburgo civilinio kodekso 203 straipsnio paaiškinimo 3 punktą.

27. Kita vertus – ir atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, – negalima daryti išvados, kad pareiškėjai pagrindinėje byloje nėra išlaikomi vieno iš tėvų, kuris yra pasienio darbuotojas, dėl aplinkybės, jog 2010 m. liepos 26 d. įstatyme nurodyta, kad pagalba teikiama tiesiogiai studentams, kad tėvų pajamos neturi reikšmės nustatant pagalbos dydį ir kad siekiamas tikslas – tai jaunuolio savarankiškumo tėvų atžvilgiu ugdytas, kad jis išmoktų pats spręsti dėl savo karjeros.

28. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas galės konkrečiai spręsti klausimą, dėl kurio jis kreipėsi į Teisingumo Teismą, tik jei nustatys ne tik tai, kad pagrindinėje byloje aptariami studentai priklauso atitinkamų pasienio darbuotojų namų ūkiui, bet ir tai, kad šie darbuotojai ir toliau jais rūpinasi, juos išlaiko, taip pat patikrinęs, ar šie studentai savo gyvenamosios vietos šalyje naudojami arba gali naudotis priemone, panašia į tą, kuri įgyvendinama taikant 2010 m. liepos 26 d. įstatymą.

29. Jei atlikęs tokį vertinimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nustatytų, kad pareiškėjai pagrindinėje byloje iš tikrųjų yra išlaikomi savo tėvų, kurie yra pasienio darbuotojai, tuomet visų pirma reiktų trumpai priminti – nes šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismo požiūris visiškai nusistovėjęs, – kad „išlaikymo ir mokymo pašalpa, skirta universitetinėms studijoms, kurias baigus įgyjama profesinė kvalifikacija, yra socialinė lengvata, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį“²⁹, ir kad „valstybės narės teikiamas studijų finansavimas darbuotojo vaikams yra darbuotojui migrantui teikiama „socialinė lengvata“ pagal minėto 7 straipsnio 2 dalį, kai jis ir toliau išlaiko vaiką“³⁰.

30. Antra, reikia turėti omenyje, kad pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnį darbuotojas, kuris yra kitos valstybės narės nei ta, kurioje jis vykdo profesinę veiklą, pilietis, naudojasi tokiomis pačiomis socialinėmis lengvatomis kaip ir teikiamosios vietos darbuotojams; taigi šioje nuostatoje minima „darbuotojo“ sąvoka apima ir *pasienio* darbuotojus, kurie gali ja remtis kaip ir bet kuris kitas darbuotojas, kuriam ji taikoma³¹. Aiškindamas Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį Teisingumo Teismas darbuotojo migranto ir pasienio darbuotojo sąvokas vartoja kaip sinonimus kaip tik todėl, kad pagal minėtą reglamentą, priešingai nei pagal kai kuriuos kitus antrinės teisės aktus³², požiūris į šių dviejų kategorijų darbuotojus, pasinaudojusius savo judėjimo laisve, yra vienodas.

31. Trečia, aplinkybė, kad pagalba teikiama tiesiogiai studentui, kuris yra pasienio darbuotojo vaikas, neturi reikšmės jos kvalifikavimui kaip socialinės lengvatos, nes Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad darbuotojo migranto ar pasienio darbuotojo šeimos nariai „netiesiogiai naudojami vienodu požiūriu, kuris taikomas šiam darbuotojui“, su sąlyga, kad jie yra jo išlaikomi³³, ir kad „finansavimo suteikimas darbuotojo migranto vaiko studijoms yra darbuotojui migrantui teikiama socialinė lengvata, todėl vaikas gali pats remtis [Reglamento Nr. 1612/68] 7 straipsnio 2 dalimi, kad gautų šį finansavimą, jei pagal nacionalinę teisę jis teikiamas tiesiogiai studentui“³⁴.

32. Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teisingai manė, kad pagalba aukštojo mokslo studijoms yra „socialinė lengvata“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį, ir kad pasienio darbuotojų išlaikomi vaikai turi teisę minėtame teisme remtis šioje nuostatoje įtvirtintu nediskriminavimo principu.

29 — 2012 m. birželio 14 d. Sprendimas *Komisija prieš Nyderlandus* (C-542/09, 34 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

30 — Minėtas Sprendimas *Komisija prieš Nyderlandus* (35 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

31 — Minėtas Sprendimas *Hendrix* (47 punktas ir jame nurodyta teismo praktika). Taip pat žr. Reglamento Nr. 1612/68 ketvirtą konstatuojamąją dalį.

32 — Žr., be kita ko, 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72).

33 — Minėtas Sprendimas *Bernini* (26 punktas).

34 — Minėtas Sprendimas *Bernini* (26 punktas), 1999 m. birželio 8 d. Sprendimas *Meeusen* (C-337/97, Rink. p. I-3289, 22 punktas) ir 2011 m. gegužės 5 d. Sprendimas *Komisija prieš Vokietiją* (C-206/10, Rink. p. I-3573, 36 punktas).

2. Gyvenamosios vietos sąlyga yra netiesiogiai diskriminuojanti

33. Iš nusistovėjusios teismo praktikos matyti, kad pagal Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalį, kaip ir pagal SESV 45 straipsnį, draudžiama ne tik atvira diskriminacija tiesiogiai dėl pilietybės, bet ir visos netiesioginės diskriminacijos formos, kuriomis, taikant kitus atskyrimo kriterijus, iš esmės pasiekiamas toks pat rezultatas³⁵.

34. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, gyvenamosios vietos sąlyga vienodai taikoma tiek Liuksemburgo, tiek kitų valstybių narių piliečiams, nes minėtas teismas aiškindamas savo nacionalinę teisę manė, kad nuolatinės gyvenamosios vietos sąlyga ir gyvenamosios vietos sąlyga faktiškai yra lygiavertės. Šiomis aplinkybėmis gyvenamosios vietos reikalavimas, taikomas kitų valstybių narių piliečiams, nėra tiesiogiai diskriminuojantis.

35. Tačiau dėl šios gyvenamosios vietos sąlygos „grėsmė atsidurti blogesnėje padėtyje pirmiausia kyla kitų valstybių narių pilietybę turintiems darbuotojams migrantams ir pasienio darbuotojams dėl to, kad nerezidentai dažniausiai neturi tos valstybės pilietybės“³⁶. „Neturi reikšmės tai, kad [aptariama] priemonė tam tikrais atvejais daro įtaką ir [atitinkamos valstybės] piliečiams, negalintiems laikytis tokio kriterijaus, ir kitų valstybių narių piliečiams.“³⁷ Galiausiai Teisingumo Teismas yra pripažinęs, kad, kiek tai susiję su perkeliama finansavimu, pasienio darbuotojo, dirbančio finansavimą teikiančioje valstybėje, bet gyvenančio kitoje valstybėje narėje, padėtis gali būti lyginama su finansavimą teikiančios valstybės piliečio, kuris joje ir gyvena, ir dirba³⁸.

36. Taigi skirtingas požiūris, atsirandantis dėl to, kad studijuojantys pasienio darbuotojų vaikai turi įvykdyti gyvenamosios vietos sąlygą, yra netiesioginė diskriminacija, kuri iš esmės draudžiama, nebent yra objektyviai pateisinama, tinkama aptariamo tikslo įgyvendinimui užtikrinti ir ja neviršijama tai, kas būtina šiam tikslui pasiekti³⁹.

B – Dėl siekiamo tikslo teisėtumo

37. Viena vertus, Liuksemburgo vyriausybė siekdama pateisinti skirtingą požiūrį į pasienio darbuotojus, kiek tai susiję su pagalbos aukštojo mokslo studijoms teikimu, remiasi tikslu, kurį apibūdina kaip „politinį“ ar „socialinį“, – labai padidinti aukštąjį išsilavinimą turinčių Liuksemburgo gyventojų dalį. Šiuo metu tokių gyventojų dalis sudaro 28 %⁴⁰, o tai daug mažiau nei tokį išsilavinimą turinčių gyventojų procentinė dalis lyginamose valstybėse. Liuksemburgo vyriausybės manymu, reikia, kad aukštąjį išsilavinimą turinčių 30–34 metų amžiaus Liuksemburgo gyventojų dalis pasiektų 66 %, nes tai leistų patenkinti vis didėjantį poreikį užtikrinti šios šalies ekonomikos perėjimą prie žinių ekonomikos.

38. Nustatyta, kad pagalba teikiama tik Liuksemburgo gyventojams, nes atsižvelgiant į jų ryšį su Liuksemburgo visuomene galima tikėtis, kad, pasinaudoję Liuksemburgo pagalbos sistemos suteikta studijų (prireikus – užsienyje) finansavimo galimybe, jie grįš į Liuksemburgą ir taip įgytas savo žinias panaudos, kaip minėta, Liuksemburgo ekonomikai vystyti.

35 — Minėtas Sprendimas *Komisija prieš Nyderlandus* (37 punktas ir jame nurodyta teismo praktika).

36 — Ten pat (38 punktas).

37 — Ten pat.

38 — Ten pat (44 punktas).

39 — Ten pat (55 punktas).

40 — Savo rašytinėse pastabose Liuksemburgo vyriausybė nurodo, kad aukštąjį išsilavinimą turi 39,5 % 24–29 metų amžiaus asmenų (tokį išsilavinimą turinčių Liuksemburgo piliečių dalis, neatsižvelgiant į amžių, sudaro maždaug 22 %).

39. Kita vertus, Liuksemburgo vyriausybė teigia, kad šis su nacionaline švietimo politika susijęs tikslas negali būti suvokiamas atskirai nuo ekonominio pobūdžio tikslo. Pagalba aukštojo mokslo studijoms teikiama tik Liuksemburgo gyventojams siekiant užtikrinti sistemos finansavimą. Teisingumo Teismas jau yra pripažinęs valstybės narės galimybę užtikrinti, kad pagalbos kitų valstybių narių studentų išlaikymo išlaidoms padengti teikimas netaptų nepagrįsta našta, galinčia turėti padarinių bendram pagalbos, kurią gali teikti ši valstybė, lygiui. Liuksemburgo vyriausybė remiasi Sprendimu *Bidar*⁴¹, kurį laiko svarbiu šiai bylai, ir teigia, kad jei gyvenamosios vietos sąlyga būtų panaikinta, ji būtų priversta teikti pagalbą bet kuriam studentui, neturinčiam jokio asmeninio ryšio su Liuksemburgo visuomene, ir tai taptų nepagrįsta našta.

40. Savo ruožtu aš esu įsitikinęs, kad abu šie tikslai gali būti suvokiami atskirai vienas nuo kito. Tiesa, logiška, kad asmenų, galinčių naudotis socialine lengvata, nustatymas turi įtakos ekonominei naštai, kuri tenka minėtą lengvatą teikiančiai valstybei. Švietimo politika – kadangi, atrodo, kalbama būtent apie tai – vykdoma būtinai įgyvendinant tam tikras priemones, kurios neišvengiamai lemia išlaidas. Vis dėlto nepakanka teigti, kad tokios politikos – kuri, pasirodo, yra diskriminacinė – vykdymas reikalauja didžiulių išlaidų. Reikia įrodyti, kad minėta politika tikrai būtina ir kad išlaidos yra tokios didelės, jog dėl jų šios politikos vykdymas tampa neįmanomas.

1. Dėl tikslo iki 66 % padidinti aukštąjį išsilavinimą turinčių Liuksemburgo gyventojų proporciją

41. Pažymėtina, kad į šią bylą įstojusios suinteresuotosios šalys paties šio tikslo neginčija.

42. Akivaizdu, kad tikslas padidinti aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų skaičių priskiriamas bendrajam interesui. Sąjungos institucijos pačios ėmėsi tam tikrų veiksmų šiuo atžvilgiu ir pabrėžė ryšį tarp asmenų išsilavinimo lygio, galimybių įsidarbinti ir Sąjungos ekonomikos augimo. Komunikate „2020 m. Europa. Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija“⁴² Komisija nustatė tikslą iki 2020 m. pasiekti, kad mokyklos nebaigusių asmenų dalis sumažėtų iki 10 % ir kad bent 40 % jaunesnės kartos atstovų turėtų aukštąjį išsilavinimą⁴³. Komisija pirmiausia siūlė valstybėms narėms šį tikslą paversti nacionaliniu tikslu⁴⁴. Šio tikslo įgyvendinimas turėtų prisidėti prie darbo rinkų modernizavimo, darbo jėgos aktyvumo didinimo ir darbo pasiūlos didesnės atitikties paklausai – dalykų, Komisijos laikomų prioritetiniais siekiant greitai ir veiksmingai įveikti Sąjungos išgyvenamą krizę⁴⁵.

43. Europos Sąjungos Taryba jau buvo pritarusi šiam tikslui savo 2009 m. gegužės 12 d. Išvadose dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos („ET 2020“)⁴⁶ apibūdindama vidutinių Europos rezultatų orientacinį lygį taip, kad aukštąjį išsilavinimą turinčių 30–34 metų amžiaus asmenų dalis turėtų sudaryti bent 40 %⁴⁷.

44. Nuo tada Taryba nuolat primena šio tikslo svarbą. 2010 m. ji pažymėjo, kad, „norint padidinti studentų iš nepalankios aplinkos siekius ir sudaryti jiems daugiau galimybių įgyti aukštąjį išsilavinimą, būtina sustiprinti finansinės paramos schemas ir kitas paskatas bei tobulinti jų struktūrą[, o p]rieinamos, nesunkiai gaunamos, pakankamos ir kilnojamos paskolos studentams, taip pat išteklių patikrinimu grindžiamos stipendijos gali padėti sėkmingai padidinti asmenų, kuriems nepakanka lėšų

41 — 2005 m. kovo 15 d. sprendimas (C-209/03, Rink. p. I-2119, 56 punktas).

42 — 2010 m. kovo 3 d. KOM(2010) 2020, galutinis.

43 — Ten pat (p. 5 ir 12).

44 — Ten pat (p. 5).

45 — Minėtas Komisijos komunikatas, p. 5. Taip pat žr. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Naujų įgūdžių ir darbo vietų darbotvarkė. Europos pastangos kiekvienam suteikti darbą“ (2010 m. lapkričio 23 d. KOM(2010) 682, galutinis).

46 — OL C 119, p. 2.

47 — Ten pat (I priedas).

aukštajam mokslui, dalyvavimo rodiklius“⁴⁸. Prognozuodama darbo rinkos Sąjungoje pokyčius, Taryba, be kita ko, pažymėjo, kad „artimiausiais metais augančiam darbo vietų skaičiui užimti reikės aukštos kvalifikacijos darbuotojų, o šiuo metu ES yra mažesnė procentinė dalis asmenų, turinčių aukštąjį <...> išsilavinimą, <...> palyginti su šalimis konkurentėmis“⁴⁹. Taryba tai konstatavo dėl visų valstybių narių, t. y. tiek dėl tų, kurių darbo rinkoje yra daug pasienio darbuotojų, tiek dėl kitų. Galiausiai Taryba savo atnaujintoje Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkėje nustatydamą 2012–2014 m. prioritetines sritis nurodė, kokias pastangas turi dėti valstybės narės būtent siekiant „iki 40 % padidinti jaunuolių, turinčių tretinį išsilavinimą ir [ar] jam prilyginamą kvalifikaciją, skaičių“⁵⁰.

45. Ką tik aprašyti veiksmai, kuriais siekiama, kad kuo daugiau asmenų galėtų įgyti aukštąjį išsilavinimą, bet kuriuo atveju priskiriami tik rėmimo kompetencijai, Sąjungos turimai švietimo ir profesinio mokymo srityje⁵¹. Kitaip tariant, nesant suderinimo Europos lygiu, reikia pripažinti didelę valstybių narių diskreciją nustatyti tikslus, kurių siekiama vykdant jų švietimo politiką, ir sąlygas, kuriomis teikiama pagalba aukštojo mokslo studijoms⁵².

46. Mano manymu, perėjimas prie žinių ekonomikos, kurį nurodė Liuksemburgo vyriausybė savo rašytinėse pastabose⁵³, yra vienas iš šių tikslų, kurie palikti valstybių narių diskrecijai. Liuksemburgo ekonominė situacija istoriniu atžvilgiu yra netipinė. Kai kasybos ir plieno liejimo pramonė nunyko, Liuksemburgas nuo ekonomikos, pagrįstos šia pramone, pasuko užimtumo plėtojimo bankininkystės ir finansų sektoriuje kryptimi; šis sektorius savo ruožtu dar prieš ekonominę krizę susidūrė su didelėmis grėsmėmis – patiriamomis iki šiol – dėl griežtų priemonių, kurių Sąjungos lygiu buvo imtasi siekiant, kad būtų drastiškai sumažinta palankesnė Liuksemburgo bankų sistemos padėtis, palyginti su kitų valstybių narių bankų sistemomis. Taigi visiškai suprantama, kad valstybė narė vykdo švietimo politiką, kurios tikslas – padidinti turimų žmogiškųjų išteklių kvalifikacijos lygį pagrįstai numatant, kad taip bus prisidedama prie nacionalinės ekonomikos pertvarkos, siekiant, kad į šios valstybės teritoriją būtų pritrauktos ir joje siūlomos įvairesnių rūšių paslaugos.

47. Taigi neabejotina, kad veiksmais, kurių imasi valstybė narė, kad užtikrintų aukštą savo gyventojų išsilavinimo lygį, siekiama teisėto tikslo, kurį galima laikyti privalomuoju bendrojo intereso pagrindu.

2. Dėl tikslo išvengti nepagrįstos naštos, turinčios padarinių bendram pagalbos aukštojo mokslo studijoms lygiui

48. Dėl ekonominio tikslo, kiek tai susiję su kartu pateikiamu pateisinimu, grindžiamu grėsme sistemos finansiniams pajėgumams, reikia konstatuoti, kad tai argumentas, kuriuo valstybės narės ne kartą rėmėsi Teisingumo Teisme. Be to, rėmimasis Sprendimu *Bidar* nėra įtikinamas.

49. Iš tikrųjų tik priminsiu, kad pagrindinėje byloje susiklosčiusi padėtis šioje išvadoje nagrinėjama atsižvelgiant į laisvą darbuotojų judėjimą, ir reikia nustatyti, ar dėl nacionalinių teisės aktų pažeidžiamos pasienio darbuotojų pagal Sąjungos teisę turimos teisės. Sprendime *Bidar* Teisingumo Teismo buvo prašoma nuspręsti dėl gyvenamosios vietos sąlygos, taikomos ekonomiškai neaktyviems Europos piliečiams, siekiantiems gauti pagalbą studijoms, suderinamumo. Tai esminis skirtumas, kurį Teisingumo Teismas pabrėžė Sprendime *Komisija prieš Nyderlandus*⁵⁴.

48 — 2010 m. gegužės 11 d. Tarybos išvados dėl švietimo ir mokymo socialinio aspekto (OL C 135, p. 2).

49 — 2010 m. lapkričio 19 d. Tarybos išvados dėl iniciatyvos „Judus jaunimas“ – integruotas požiūris į problemas, su kuriomis susiduria jaunimas (OL C 326, p. 9).

50 — Žr. Tarybos rezoliucijos dėl atnaujintos Europos suaugusiųjų mokymosi darbotvarkės priedą (OL C 372, p. 1).

51 — SESV 6 ir 165 straipsniai.

52 — Šiuo klausimu žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvados byloje, kurioje priimtas minėtas Sprendimas *Komisija prieš Nyderlandus*, 139 punktą.

53 — Minėtų pastabų 28 punktą.

54 — Minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 60 ir paskesni punktai.

50. Iš tikrųjų Teisingumo Teismas, nagrinėdamas Nyderlandų nurodytus pateisinimo pagrindus, pirmiausia tvirtino, kad „nors biudžetinio pobūdžio argumentai gali būti valstybės narės socialinės politikos pasirinkimo pagrindas ir daryti įtaką socialinės apsaugos priemonių, kurių valstybė ketina imtis, pobūdžiui bei apimčiai, patys argumentai bet kuriuo atveju nėra šios politikos tikslas, todėl negali pateisinti diskriminacijos“⁵⁵. Vis dėlto Teisingumo Teismas tęsė vertinimą nagrinėdamas tikslą išvengti nepagrįstos naštos (ekonominį tikslą). Atsakovė taip pat manė, kad remiantis sprendimais *Bidar* ir *Förster* galima teisėtai reikalauti, jog asmenys, siekiantys gauti pagalbą aukštojo mokslo studijoms, įrodytų „tam tikrą integracijos laipsnį“. Tačiau Teisingumo Teismas pabrėžė esminį skirtumą tarp bylų *Bidar* bei *Förster* ir minėtos bylos *Komisija prieš Nyderlandus* – pirmuoju atveju kalbama apie ekonomiškai neaktyvius piliečius, kurie nėra darbuotojų šeimos nariai, kaip jie suprantami pagal Sąjungos teisę, o antruoju atveju nagrinėjama situacija susijusi su darbuotoju migrantu arba pasienio darbuotoju, kuris išlaiko vaiką, norintį studijuoti aukštojoje mokykloje ir pateikusių prašymą dėl pagalbos aukštojo mokslo studijoms, kurią teikia jo vieno iš tėvų darbo vietos valstybė.

51. Teisingumo Teismas nusprendė, kad „nors Teisingumo Teismo pripažinta valstybių narių teisė su sąlyga, kad laikomasi tam tikrų reikalavimų, reikalauti, jog kitų valstybių narių piliečiai būtų tam tikru lygiu integravęsi į jų visuomenę, kad galėtų gauti socialinių lengvatų, kaip antai finansinę pagalbą studijoms, taikoma ne tik tose situacijose, kai paraišką dėl atitinkamos pagalbos pateikęs asmuo yra ekonomiškai neaktyvus pilietis, reikalavimas atitikti [trejų iš šešerių metų iki prašymo dėl pagalbos aukštojo mokslo studijoms pateikimo] gyvenamosios vietos sąlygą <...>, siekiant įrodyti reikalaujamą integraciją, iš principo nėra tinkamas darbuotojų migrantų ir pasienio darbuotojų atveju“⁵⁶. Kalbant apie pastaruosius „tai, kad jie pateko į valstybės narės darbo rinką, iš principo reiškia pakankamą integracijos šios valstybės visuomenėje ryšį, dėl kurio jų atžvilgiu galima taikyti vienodo požiūrio, palyginti su darbuotojais tos valstybės piliečiais, principą socialinių lengvatų srityje“⁵⁷. Teisingumo Teismas iš to padarė išvadą, kad tikslas išvengti nepagrįstos naštos, kuriuo remtasi socialinės lengvatos suteikimo pasienio darbuotojams atžvilgiu, negali būti teisėtas tikslas.

52. Todėl biudžetinio pobūdžio tikslas, kuriuo remiasi Liuksemburgas, savaime nepagrindžia teisėto motyvo, kuriuo būtų galima pateisinti skirtingą Liuksemburgo darbuotojų ir kitų valstybių narių darbuotojų vertinimą. Bet kuriuo atveju, kaip nurodyta šios išvados 38 punkte, problema yra ne pateisinti pareiškėjų pagrindinėje byloje nurodytą diskriminaciją dėl labai didelių išlaidų, kurias lemtų diskriminacinės sąlygos panaikinimas, bet patikrinti, ar nustatytas ekonominis tikslas – pereiti prie žinių ekonomikos, – dėl kurio Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės valstybė įtvirtino minėtą diskriminacinę praktiką, siekiamas ne tik rimtai, bet ir veiksmingai, ir ar išlaidos norint išvengti minėtos praktikos būtų tokios didelės, kad dėl jų taptų neįmanoma pasiekti šio tikslo. Žinoma, ir viena, ir kita turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kad prireikus nustatytų, ar yra aplinkybė, toliau sustiprinanti pateisinimo pagrindą, kurį sudaro siekiamas socialinis tikslas.

C – Dėl gyvenamosios vietos sąlygos tinkamumo ir proporcingumo

53. Priemonė, kuria gali būti ribojamas laisvas darbuotojų judėjimas, įtvirtintas SESV 45 straipsnyje ir įgyvendintas Reglamento Nr. 1612/68 7 straipsnio 2 dalyje, gali būti tinkamai pateisinta tik tuo atveju, jeigu ja galima užtikrinti siekiamo teisėto tikslo įgyvendinimą ir neviršijama tai, kas būtina jam pasiekti⁵⁸, o tai ir reikia nustatyti.

55 — Ten pat (57 punktą ir jame nurodyta teismo praktika).

56 — Ten pat (63 punktą). Išskirta mano.

57 — Ten pat (65 punktą). Išskirta mano.

58 — Ten pat (73 punktą).

54. Nustatyti, ar kriterijus, kurių taiko Liuksemburgo vyriausybė, siekdama teisėto tikslo, yra tinkamas ir proporcingas, nepaprastai sunku. Šiuo atžvilgiu šioje byloje kyla dvi klausimų grupės. Viena vertus, įvairios į šią bylą įstojusios šalys remdamosi minėtu Sprendimu *Komisija prieš Nyderlandus* daro skirtingas išvadas pirmiausia dėl integracijos laipsnio, kurio valstybės narės gali ar negali reikalauti iš asmenų, siekiančių gauti paramą aukštojo mokslo studijoms. Taigi norėčiau šiuo atžvilgiu patikslinti minėtą sprendimą. Kita vertus, bylos medžiagoje trūksta tam tikros, mano manymu, esminės informacijos, todėl man atrodo, kad Teisingumo Teismui bus sunku galutinai nuspręsti dėl nacionalinės teisės aktų tinkamumo ir proporcingumo. Kai kuriuos dalykus šios bylos aplinkybėmis, būtent atsižvelgiant į Liuksemburgo sistemos – ir ypač darbo rinkos – ypatybes, verta išnagrinėti išsamiau. Taigi svarbu į tai atkreipti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo dėmesį.

1. Dėl Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus*

55. Minėtame Sprendime *Komisija prieš Nyderlandus* nagrinėdamas vadinamąjį „socialinį“ teisėtumo pagrindą, susijusį su tikslu skatinti studentų judumą, Teisingumo Teismas iš tikrųjų laikė jį privalomuoju bendrojo intereso pagrindu⁵⁹. Atsakovė mėgino įrodyti, kad jos nustatyta trejų iš šešerių paskutinių iki paraiškos pateikimo metų gyvenamosios vietos sąlyga yra tinkama ir proporcinga, nes siekiama užtikrinti, kad finansavimą gautų tik studentai, kurių mobilumas skatintinas, – paramą teikianti valstybė tikisi, kad minėta pagalba pasinaudoję studentai baigę studijas grįš į ją gyventi ir dirbti⁶⁰. Taigi Teisingumo Teismas pripažino, kad šios aplinkybės „atspindi daugelio studentų situaciją“⁶¹, ir taip padaręs nusprendė, kad trejų iš šešerių paskutinių iki paraiškos pateikimo metų gyvenamosios vietos sąlyga yra tinkama tikslui skatinti studentų judumą pasiekti⁶². Vis dėlto Teisingumo Teismas buvo tos nuomonės, kad ši sąlyga, nustatyta Nyderlandų teikiamai perkeliamajai pagalbai aukštojo mokslo studijoms gauti, yra „per griežta“, ir nusprendė, jog „kadangi [trejų iš šešerių paskutinių iki paraiškos pateikimo metų gyvenamosios vietos sąlyga] nustatomas konkretus gyvenimo atitinkamoje valstybėje narėje laikotarpis, ja teikiama pirmenybė aplinkybei, kuri nebūtinai yra vienintelė, galinti parodyti *realų* suinteresuotojo asmens *ryšio* su minėta valstybe nare *laipsni*“⁶³. Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad neįrodyta, jog aptariama taisykle neviršijama tai, kas būtina siekiamam tikslui įgyvendinti.

56. Taigi atidžiai perskaičius šį sprendimą matyti, kad Teisingumo Teismas skirtingai suvokia „tam tikro integracijos laipsnio“ kriterijaus vertinimą pagal tai, ar šis atliekamas teisėto ekonominio pobūdžio tikslo⁶⁴, ar teisėto socialinio pobūdžio tikslo atžvilgiu.

57. Iš tikrųjų, jei pagalbos aukštojo mokslo studijoms gavėjų skaičių norima apriboti dėl ekonominių priežasčių, remiantis toleruotinu minėtos pagalbos finansavimo pobūdžiu, Teisingumo Teismas savo vertinimą grindžia darbuotojų migrantų arba pasienio darbuotojų sąvoka, ir konstatuoja, kad jie savaime vien dėl to, kad veikia pagalbą teikiančios valstybės darbo rinkoje, yra ekonomiškai integravęsi į šios valstybės visuomenę ir dalyvauja finansuojant jos socialinę politiką, todėl nustatyti trejų metų gyvenamosios vietos sąlygą, įvykdytiną siekiant pasinaudoti socialinio pobūdžio lengvata, yra netinkama.

58. Tačiau jei pagalbos aukštojo mokslo studijoms gavėjų skaičių norima apriboti veikiau dėl socialinių priežasčių, Teisingumo Teismas vertina situaciją atskaitos tašku laikydamas nebe darbuotoją, kuriam – tiek jam, tiek jo šeimos nariams, – kiek tai susiję su socialinių lengvatų teikimu, pripažįstamas vienodas požiūris, o patį studentą. Kitaip tariant, ekonominė pasienio darbuotojo integracija nereiškia, kad jo

59 — Ten pat (70 ir paskesni punktai).

60 — Ten pat (76 ir 77 punktai).

61 — Ten pat (78 punktas).

62 — Ten pat (79 punktas).

63 — Ten pat (86 punktas). Išskirta mano.

64 — Žr. šios išvados 50 ir paskesnius punktus.

šeimos nariai būtinai automatiškai yra socialiai integravęsi į atitinkamą visuomenę. Be to, Teisingumo Teismas vartoja kitus žodžių junginius – jis kalba nebe apie „tam tikrą integracijos laipsnį“⁶⁵, o apie „realų ryšio laipsnį“⁶⁶. Nagrinėjant dėmesys sutelkiamas nebe į darbuotoją ir jo sąsajas su darbo vietos valstybės visuomene, o į patį studentą. Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad trejų metų gyvenamosios vietos sąlyga yra netinkama pasienio darbuotojo ekonominei integracijai patikrinti ir kad ta pati sąlyga yra tinkama, jei siekiama nustatyti studento socialinį ryšį. Teisingumo Teismas, atrodo, taip pat pripažino, kad pagalba gali būti teikiama studentams, kurie gali grįžti gyventi į pagalbą teikiančią valstybę, ir taip pripažino ryšį tarp studento gyvenamosios vietos jo prašymo dėl pagalbos pateikimo metu ir taip siūlomoms „grįžimo“ perspektyvos. Vis dėlto galiausiai Teisingumo Teismas nusprendė, kad trejų iš šešerių paskutinių iki paraiškos pateikimo metų gyvenamosios vietos sąlyga prieštarauja Sąjungos teisei, nes yra neproporcinga būtent dėl to, kad nustatyta trejų iš šešerių metų gyvenamosios vietos sąlyga – ir tik tokia – yra per griežta siekiant nustatyti realų ryšio laipsnį.

2. Dėl gyvenamosios vietos sąlygos tinkamumo

59. Taigi reikia atsakyti į klausimą, ar, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės valstybės nustatyta gyvenamosios vietos sąlyga, taikoma pasienio darbuotojų vaikams, siekiantiems gauti pagalbą aukštojo mokslo studijoms, yra tinkama pagrįstai tikintis grįžimo, kuris, minėtos valstybės manymu, būtinas norint įgyvendinti siekiamą teisėtą tikslą.

60. Atsakymą pateikia pati tikslo formuluotė. Jei Teisingumo Teismas pripažintų, kaip jam siūliau, kad Liuksemburgo valstybė gali teisėtai imtis priemonių, kuriomis jos gyventojai skatinami siekti aukštojo išsilavinimo, tikintis, kad veikiau šie nei bet kurie kiti gyventojai baigę studijas galės integruotis į Liuksemburgo darbo rinką ir taip ją praturtinti, reikėtų pripažinti ir tai, kad gyvenamosios vietos sąlyga yra tinkama minėtam tikslui pasiekti, nes pagal ją pagalba teikiama tik Liuksemburgo gyventojams.

3. Dėl gyvenamosios vietos sąlygos proporcingumo

61. Minėtoje byloje *Komisija prieš Nyderlandus* aptarta gyvenamosios vietos sąlyga, reikalaujama tik siekiant gauti aukštojo mokslo studijų ne Nyderlanduose finansavimą⁶⁷, buvo laikoma įvykdyta, jei prašymą dėl pagalbos pateikęs asmuo galėjo įrodyti, kad trejus iš šešerių metų iki šio prašymo pateikimo nuolat gyveno Nyderlanduose. Kaip minėta, iš minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* matyti, kad Teisingumo Teismas nenorėjo atleisti pasienio darbuotojų vaikų, siekiančių vieno iš tėvų darbo vietos valstybėje gauti perkeliamąją pagalbą aukštojo mokslo studijoms, nuo pareigos įrodyti, kad turi ryšį su šios valstybės visuomene. Tačiau Teisingumo Teismas aiškiai patvirtino, kad trejų metų gyvenamosios vietos sąlygos valstybės neturi laikyti *vienintele* aplinkybe, įrodančia šį ryšį.

62. Taigi Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės nustatytą gyvenamosios vietos sąlygą reikia nagrinėti atsižvelgiant į šį vertinimą. Pagrindinis klausimas – tai klausimas, ar *vien* išankstiniu gyvenimo tam tikrą laiką reikalavimu Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės valstybei gali būti užtikrinta minimali, drįstu sakyti, „investicijų grąža“, t. y. pagrįsta tikimybė, kad pagalbos gavėjai grįš gyventi į Liuksemburgą ir integruosis į jo darbo rinką siekdami prisidėti prie naujos šalies ekonomikos raidos. Manau, kad, siekiant atlikti tokį vertinimą, būtų naudinga prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui nurodyti du tyrimus.

65 — Arba apie tam tikrą integracijos *lygį* (žr. minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 61 ir 63 punktus).

66 — Minėto Sprendimo *Komisija prieš Nyderlandus* 86 punktą.

67 — Žr. generalinės advokatės E. Sharpston išvados byloje, kurioje priimtas minėtas Sprendimas *Komisija prieš Nyderlandus*, 14 punktą.

63. Pirmasis tyrimas, kurį turėtų atlikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, – nustatyti, ar nacionalinių valdžios institucijų atliekamas patikrinimas, kai jos turi nuspręsti dėl prašymo dėl leidimo apsigyventi, nesant nustatyto minimalaus laikotarpio, yra ne vien formalus pobūdžio, bet pakankamas, kad užtikrintų pagrįstą tikimybę, jog pareiškėjas yra pasirengęs integruotis į Liuksemburgo ekonominį ir socialinį gyvenimą.

64. Antrasis tyrimas, kurį siūlau atlikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, susijęs su aplinkybe, kad Liuksemburgo teisės aktuose nustatyta pagalba aukštojo mokslo studijoms yra perkeliama ir kad būdama tokia ji gali būti panaudota kitoje šalyje nei ją suteikioji, todėl šią pagalbą gavusius studentus gali patraukti šalies, kurioje jie studijuoja, darbo rinka. Tai reiškia, kad buvimas rezidentu prašymo dėl pagalbos aukštojo mokslo studijoms pateikimo metu, vertinamas vienas pats, neužtikrina pakankamos pagrįstos tikimybės, kad studentas grįš į pagalbą suteikusią valstybę. Norint nustatyti, ar aptariamo kriterijaus taikymas proporcingas siekiamam tikslui, reikia patikrinti, ar tikslo, kad Liuksemburgo ekonomika taptų žinių ekonomika – taigi ir ekonomika, kuriai esant siūlomos paslaugos plačiau šio žodžio prasme, – iš tikrųjų buvo siekiama valstybiniais veiksmais, skirtais konkrečiai plėtoti naujoms užimtumo galimybėms šia kryptimi, ir ne tik sektoriuose, kurių atžvilgiu Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje sudaroma aukštojo mokslo studijų galimybė, bet ir kituose sektoriuose, nes norint nustatyti, ar įvykdytas proporcingumo kriterijus, nepakanka patikrinti atitinkamos priemonės ir siekiamo tikslo požymių – dar reikia išnagrinėti, kas konkrečiai daroma jam pasiekti.

65. Taigi dėl visų išdėstytų priežasčių manau, kad dėl 2010 m. liepos 26 d. įstatyme pasienio darbuotojų vaikams, siekiantiems gauti pagalbą aukštojo mokslo studijoms, nustatytos gyvenamosios vietos sąlygos tinkamumo ir proporcingumo, įvertinęs visą būtiną atitinkamą informaciją, kuri šiuo metu nėra pateikta Teisingumo Teismui, turi nuspręsti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

V – Išvada

66. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui į *tribunal administratif du Grand-Duché de Luxembourg* pateiktą klausimą atsakyti taip:

Tikslas padidinti aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų dalį – tai teisėtas tikslas, kuriuo gali būti pateisinama netiesioginė diskriminacija 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento Nr. 1612/68 (EEB) dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje 7 straipsnio 2 dalies ir SESV 45 straipsnio atžvilgiu. Nustatyti, ar 2010 m. liepos 26 d. įstatyme pasienio darbuotojų vaikams, siekiantiems gauti pagalbą aukštojo mokslo studijoms, nustatyta gyvenamosios vietos sąlyga yra tinkama ir ja neviršijama tai, kas būtina siekiamam teisėtam tikslui įgyvendinti, įvertinęs visą tam būtiną svarbią informaciją, pirmiausia aplinkybes, į kurias pirma atkreiptas dėmesys, turi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.